

EDITORIAL

DĚJINY ŽEN A GENDEROVÁ HISTORIE V TEORII A PRAXI MUZEÍ A ARCHIVŮ
V ČESKÉ REPUBLICII II

Dostává se vám do rukou druhé monotematické dvojčíslo navazující na workshop s názvem *Dějiny žen a genderová historie v teorii a praxi muzeí a archivů v České republice*, uspořádaný v červnu 2021 ve spolupráci Národního muzea a Moravského zemského muzea. Předkládané dvojčíslo navazuje na teoretičtější pojaté předchozí texty, které se obecněji zabývaly teorií a praxí dějin žen a genderových studií v pojetí paměťových institucí, zejména muzeí, a ve vztahu k nim. Jestliže studie předchozího dvojčísla většinou pracovaly s teoretickými koncepty genderových studií a genderové historie, v tomto čísle najdeme především případové studie z oblasti dějin žen, které dostávají na světlo minulost osob a skupin osob v historiografii i muzejní prezentaci dlouho upozaděných. Studie se týkají jak muzejní prezentace, tak sbírkotvorné činnosti ve vztahu k dějinám žen.

Eduard Kubů a Jiří Šouša se ve své studii věnují jedné z takových neviditelných skupin žen – selským ženám, a to v širokém pojetí od příslušnic malozemědělských vrstev až po ženy přínaležející k selské elitě, a v návaznosti na vlastní výzkum představují možné způsoby muzejní prezentace jejich historické zkušenosti.

Vanda Marešová nás zavádí nás do měšťanského prostředí 19. století. V návaznosti na svoji odbornou činnost kurátorky sbírky textilu v Oddělení starších dějin NM představuje unikátní sbírku oděvů z pozůstalosti rodin Palackých a Riegrových a hlavní aktérku, která svojí „sbírkotvornou činností“ zajistila její uchování – Libuši Bráfovou.

Studie Marie Bahenské se soustředí na ženy vědkyně. Jednak přibližuje fondy málo známých ženských osobností české a československé vědy napříč různými obory, jednak tematizuje způsob, jakým se archiválie spojené s ženami dostávají do Masarykova ústavu a Archivu AV ČR – nejen přímo jako pozůstalostní fondy významných vědkyň, ale také jako součást pozůstalostí mužů-vědců, s nimiž byly vědkyně v rodinném vztahu. Přestože se v druhém případě jedná rovněž o důležité ženské osobnosti české vědy, nedostávají se do archivu „samy za sebe“, teprve následně dochází k vydělování jejich fondů z původních „mužských“ fondů.

Text Lenky Vrchotové se soustředí na možnosti, které pro výzkum historie žen a genderu poskytuje Archiv České národní banky. V této souvislosti zviditelňuje typy pramenů jako zaměstnanecké matriky, osobní spisy zaměstnankyň a zaměstnanců bankovních institucí nebo prameny vzešlé z úvěrových šetření učiněných bankami. Ty představují cenné zdroje informací, pokud jde o vstup žen na pracovní trh coby živnostnic, obsazování úřednických míst v bankách a dalších peněžních institucích ženami apod.

Soňa Šváčková nás seznamuje s materiály spojenými se slovenským ženským emancipačním hnutím, které jsou uloženy v z Literárního a hudebního muzeu při Státní vědecké knihovně v Banské Bystrici. Konkrétně se v tomto kontextu soustředí zejména na vývoj a strukturu fondu slovenské spisovatelky a feministky Hany Gregorové (1885–1958).

Kratší, nerezencované texty se soustředí na různé aspekty muzejní práce ve spojení s dějinami žen. Text Táni Klementové představuje výstavní projekt a vzdělávací workshop pracující s deníkem Ruth Maierové, přezdívané „norská Anne Frank“, Marie Fousková Vyskočilová nás na konkrétním příkladu seznamuje s výstavní činností jako součástí politické práce žen v meziválečné ČSR. Petra Svobodová prezentuje příklady tvorby žen ze sbírky Muzea romské kultury a Kateřina Baruchová se věnuje historii působení žen v Ostravském muzeu a vývoji jejich postavení v rámci jeho struktur.

Dvojčíslo pak uzavírají dvě recenze, resp. texty o knihách. Ve prvním se Monika Stachová věnuje zásadnímu publikačnímu počínání zviditelňujícímu vzpomínky Romů a Sintů na život před 2. sv. válkou a v období protektorátu. V druhém se Johana Lomová na konkrétních příkladech zamýšlí nad možným emancipačním potenciálem publikací koncipovaných jako kurátorské výběry.

Doufáme, že vás texty tohoto dvojčísla, které ve vztahu k paměťovým institucím akcentují méně viditelná témata a postavy naší historie, zaujmou.

Hana Krutílková a Jitka Gelnarová

WOMEN'S AND GENDER HISTORY IN THE THEORY AND PRACTICE OF MUSEUMS AND ARCHIVES IN THE CZECH REPUBLIC II

This is the second monothematic double issue following the workshop entitled *Dějiny žen a genderová historie v teorii a praxi muzeí a archivů v České republice* (Women's History and Gender History in the Theory and Practice of Museums and Archives in the Czech Republic), organised in June 2021 in cooperation between the National Museum and the Moravian Museum. The present issue builds on the more theoretically oriented previous texts, which dealt more generally with the theory and practice of women's history and gender studies in relation to memory institutions, especially museums. While the papers in the previous issue mostly focused on the theoretical concepts of gender studies and gender history, this issue mainly features case studies in the field of women's history that bring to light the past of persons and groups long neglected in historiography and museum presentation. The articles cover both museum presentation and collecting activities in relation to women's history.

Eduard Kubů and Jiří Šouša deal with one of these invisible groups of women, namely peasant women, in a broad sense, ranging from members of the small farming classes to women belonging to the peasant elite. In connection with their own research, they present possible ways of museum presentation of their historical experience.

Vanda Marešová takes us into the bourgeois milieu of the 19th century. Following her professional activity as a curator of the textile collection in the Department of Older Czech History of the National Museum, she presents both a unique collection of clothing from the Palacký and Rieger families' bequest and the main actor who ensured its preservation with her "collection-making activity", Libuše Bráfová.

Marie Bahenská's paper focuses on women scientists. It presents the fonds of lesser-known female personalities of Czech and Czechoslovak science across various disciplines, as well as the way in which archival materials related to women came to the Masaryk Institute and Archives of the Czech Academy of Sciences. These materials arrived not only directly as the bequest of prominent female scientists, but also as part of the bequests of male scientists with whom the women were in a family relationship. Despite the fact that in the latter case, these women are also important personalities in Czech science, they do not enter the archives "on their own", their collections are only later separated from the original "male" collections.

Lenka Vrchotová's text focuses on the research possibilities on the history of women and gender provided by the Czech National Bank Archives. In this context, it brings to light types of sources such as employment records, personal files of female and male employees of banking institutions, and sources arising from credit investigations made by banks. These constitute valuable sources of information on women's entry into the labour market as self-employed individuals, as well as the filling of administrative posts in banks and other financial institutions by women.

Soňa Šváčková presents materials related to the Slovak women's emancipation movement that are kept in the Museum of Literature and Music of the State Scientific Library in Banská Bystrica. In particular, she focuses on the development and structure of the collection of the Slovak writer and feminist Hana Gregorová (1885–1958).

Shorter, unreviewed texts focus on various aspects of museum work in relation to women's history. Táňa Klementová's text presents an exhibition project and an educational workshop based on the diary of Ruth Maier, nicknamed the Norwegian Anne Frank, while Marie Fousková Vyskočilová uses a specific example to introduce exhibition activities as part of women's political work in interwar Czechoslovakia. Petra Svobodová shows examples of women's work from the collection of the Museum of Romani Culture and Kateřina Baruchová discusses the history of women in the Ostrava Museum and the development of their position within its structures.

The double issue concludes with two book reviews. In the first, Monika Stachová focuses on a major publishing project that makes visible the memories of Roma and Sinti about life before World War II and during the Protectorate. In the second, Johana Lomová uses specific examples to reflect on the possible emancipatory potential of publications conceived as curatorial selections.

We hope that you will find the texts of this double issue, which highlight less apparent themes and figures in our history in relation to memory institutions, interesting.

Hana Krutílková a Jitka Gelnarová